

LEGEZA JÓZSEF

Sólem Áléchem **Chavve** című novellájában leírja, hogy egy Tóbiás nevű zsidó ember a zoltárt imádkozta: „magasztaljátok az Urat, mert kegyes és jóságos.” Ez alapján Tóbiás teljes szívvel hiszi, hogy minden úgy van jól, ahogy az Isten elrendeli. Megadásal fogadja lányai sorsának alakulását. Legidősebb lánya, Cejtli beleszeret egy szegény szabóba. Apjának nincs kifogása ellene, hisz becsületes, dolgoz a veje, és van is már egy tucat unoka. Csak éppen egy dolog hiányzik sokszor: a kenyér az asztalukról. A másik lányáról, Hódlról nem nagyon beszél, mert az is lehet, hogy örökre elveszítette. Ki tudja, látja-e még. Pedig milyen csodálatos, kedves gyermek volt. Most leveleket ír apjának Szibériából. A lány férje börtönben ül, ő meg ott dolgozik, mosást vállal, és minden héten meglátogatja rabságban lévő urát. Szegény asszony azt reméli, hogy egyszer majd hazajön, s akkor elkezdik az életüket.

Van még több lánya is, és egyik szeretetre méltóbb, mint a másik. Szépek, jóságosak, okosak, derűsek, egészségesek – hét sudár fenyő. De inkább volnának csúnyák és formátlanak, talán jobb lenne nekik, és neki is jobb volna! Mert mit ér egy jó ló, ha csak az istállóban álldogál? Mit ér vele, hogy ennyi lánya van, ha olyan kies az élet a faluban, mint-ha egy sivatagban élnének, ahol embert sem látni. Nincs más férfi, mint Anton Peperiló, a keresztény sztratosza, Fegyka Galagan, a községi írnok, meg még a pópa. Ha utóbbival találkozik, jó napot kívánnak egymásnak. Vitába nem szállnak egymással, Tóbiás legfeljebb egy idézettel áll elő az Írásból, mire a pópa mindig a szavába vág, mondván, hogy ő legalább úgy ismeri a Szentírást, mint Tóbiás, ha nem jobban, és elkezd magá is idézni a Bibliát, még-hozzá óhéberül.

Egy szó, mint száz, amikor egyik este hazamegy, látja, hogy az írnok Fegyka ott támasztja a kerítést, és egyik lányával, Chavvéval beszélget. Később kérdőre vonja a lányt, hogy mit keresett itt ez a legény. Hiába szidalmazza, ahogy csak tudja, Chavve agyba-főbe dicséri Fegykát.

Néhány nap múlva Tóbiás összehalálkozik a pópával, aki elmondja neki, hogy Fegyka, aki nem zsidó, el akarja venni a lányát, Chavvét.

Hiába gyözködi a pópa, hogy az Isten minden embert egyformának teremtett, Tóbiás majd elájul a hír hallatán. Azért jobb, ha mindenki csak a hasonlival társul, védi igazát Tóbiás. Otthagya a pópát, elsiet a hírrel feleségéhez, Goldéhez. Az asszony szinte holtra válik, a többi gyerek meg párnába fúrva fejét keservesen sír. Tóbiás szeretné felpofozni magát, de helyette a gyerekeket szidja le, bosszúját pedig feleségén tölti ki. Nem találja a helyét. Kimegy gyorsan az istállóba, hogy megabrakoltassa a lovát, ehelyett egyszerűen botot ragad, és dühében ütlegelni kezdi a lovat. Ekkor eszébe jut, hogy a szegény jószág nem is tehet semmiről.

Visszamegy a házba, ledől, de csak hanykolódik. Majd szétveri a fejét, mert egyre csak tépelődik, gyötrődik azon, mit jelenthet ez. Mi bünt követett el, mit vétkezett az Isten ellen? Mivel vétett ő többet, mint annyi más ember? Miért lakol ő keményebben, mint a többi zsidó?

Este, amikor nyugovóra tér, Tóbiás úgy érzi, mintha parázon feküdne. Hallja, ahogy a felesége is keservesen sóhajtozik mellette. Szüntelen az jár a fejében, amit a Szentírásban olvasott: „az apa megkönyörül gyermekein.” De miért nem azt mondja, hogy „az anya megkönyörül gyermekein”?

Másnap elmegy a pópához. Nekitámad, hogy hagyja békén a lányát. Ha ő is hisz Istenben, miért veszi el tőle a lányát?

– Nem bántom és a te lányodat, Isten őrizz! Nagy boldogság vár rá – mondja –, mert férjhez megy nemsokára, olyan igaz, mint ahogy itt ülök. Boldoggá akartam tenni, és ezért segítségemmel ismeretlen helyre költöztetek.

– És, ha szabad ezt kérdezni, ki a vőlegény? – kérdi Tóbiás.

– Jól ismered őt – válaszolja. – Nagyon tisztességes, derék legény, igen művelt, habár mindent magától tanult. Szereti a lányodat, és el akarja venni, de nem teheti, mivelhogy ő nem zsidó.

Fegyka! Villant az eszébe, és egyszerre forró lett a feje, és hideg borzongás futott végig rajta. Olyan izgatott lett, hogy úgy érezte, majd leszédül a kocsijáról. De Tóbiás nem akarta, hogy a pópa ezt észrevegye, így gyorsan továbbment, ott hagyta, és azt sem mondta, hogy befellegzett.

Otthon azzal próbálja nyugtatgatni önmagát és a feleségét, hogy Chavvét az Isten adta, és most az Isten elvette. Nem ők az elsők, és nem is az utolsók, akikkel ilyesmi történik. „Gondoljuk azt – mondta Goldénak –, hogy sohasem volt egy Chavve nevű lányunk, vagy hogy soha többé nem látjuk, mint Hódl, aki itthagyt bennünket, és most valahol az örök sötétség hegyei között él... Az Örökkévaló – mondom – kegyes és irgalmas szívű, ő tudja, mit cselekszik...”

Így akar könnyíteni a szívén, de tudja, hogy egy olyan gyöngyszemet veszített el, aki nagyon a szívükhöz nőtt. A szülők bánatukban elhatározzák, hogy kitörlik szívükből gyermeküket, és megtiltja övéinek, hogy akár a nevét is kiejtsék. Mint hithű, vallásos zsidó a Szentírásból keres magának útmutatót: „Nem a maga akaratából él az ember, vagyis nem magunk szerezzük az életet, így hát meg kell fizetni érte.” Azért gürcölt Tóbiás egész életében, azért gyötrődött és törte magát, hogy ha a gyerekeit felnevelte, azok erővel leszakadjanak róla, lehulljanak, mint a fenyőről a toboz?

Ahogy ezen gondolkodik, érzi, hogy megáll a lova. Mi történt? Felemeli a fejét és látja: Chavve... A régi Chavve hajszálnyit sem változott, még a ruhája is ugyanaz! Első indulatában ki akar ugrani a kocsiból, hogy megölelje, összevissza csókolja rég nem látott lányát, de aztán tüstént észbe kap: „Ejnye Tóbiás! Nem vagy te asszonyszemély.” Megnogatja a lovát, de ahogy jobbra térne, a lánya is ott áll jobb felől az úton és int a kezével, mintha azt akar-

ná mondani: „Álljon meg egy kicsit, mondani szeretnék valamit!” Megdobban a szíve erre, s fél lába már kint is van a kocsiból. Egy pillanat és kiugrik hozzá. De uralkodik magán, megrántja a gyeplőt, és balra akar kitérni. De akkor már a lány is ott áll baloldalt, és furcsán néz apjára, halottsápadt. Mit tegyen – tépelődik magában Tóbiás. Megálljon, vagy továbbhajtson? És mielőtt feleszmélt volna, a lánya elkapja a gyeplőszárat, és megállítja a lovat.

– Apám! – mondta. – Meghalok, ha továbbhajtasz! Azt akarod, hogy meghaljak? Hallgass meg engem!

De Tóbiás elkezd ostorral csépelni a lovát. Az engedelmesen nekilődül, vágatásba átcsap,

és néha vissza-visszanéz. „Gyí!” – mondja Tóbiás a lónak. – „Ne nézz oda, nem szabad!” Pedig mennyire vágyott visszanézni ő is, de nem engedett a kísértésnek. Egész úton hallani vélte lánya hangját: „Apám, hallgass meg engem!” Tóbiás, Tóbiás, nem túl sokat engedsz meg magadnak? Mit ártana, ha megállnál? Hátha olyat akar mondani, amiről tudnod kell. Ezek a gondolatok járnak vágta közben a fejében. Lehet, hogy Chavve már megbánta tettét, esetleg vissza akar térni hozzájuk? Talán rossz sora van a férjénél, és azt akarja, hogy kimentse a pokolból? Talán, talán. Sok talán gomolyog a fejében. Eszébe jut az Írás szava: „az apa megkönyörül gyermekein.” Az apai szívnek egy gyerek sem rossz. Ő is gyötrődik, nem érdemi meg, hogy hátán hordozza a föld. Mit háborog úgy, mint egy keményfejű? Mit dühösködik? Meg kell fordítani a szekeret, és ki kell békülni a lányával! Hiszen Chavve az édesgyermek, ő az apja, senki más. Mi az, hogy zsidó és nem zsidó? Miért teremtett Isten zsidókat és nem zsidókat? És ha ugyanaz az Isten teremtette őket, miért különülnek el egymástól és acsarkodnak úgy, mintha csak az egyiket alkotta volna Isten, a többieket valaki más? Elkezdte a zsolnárokat mondani, de állandóan Chavve hangját hallotta: „Hallgass meg, apám!” Bedugja a fülét, hogy ne hallja a hangját, lehunyja a szemét, hogy ne lássa a

lányát. Végül már nem bírja tovább, kimegy az állomásra, hogy meglátogassa a lányát és családját. Jegyet kér Jehupecbe. „Ilyen város nincs” – mondta a jegypénztáros.

Több tanulsága is van a novellának. Az ember nem magának neveli gyermekeit. Kölcsönkapjuk őket a jó Istentől. „A családot egészen sohase lehet kinőnünk, de elhivatottságunknak ugyanakkor távolról se végső kerete. Jézus forradalmi hívása egyenesen így szól: hagyd el atyádat és anyádat!... Súlyos szavak, nem is lehet másképp megérteni őket, mint a másik hívásával, önmagunk megtagadásával együtt. Önmagunkat, minden földi javunkat, atyánkat és anyánkat is el kell vesztünk ahhoz, hogy egy magasabb szinten végre valóban birtokolhassuk a világot és benne véreinket és önmagunkat. Ez az »elhagyás« legvégül nem elhagyást jelent hát, hanem a birtoklás legönzetlenebb és legteljesebb formáját.” (Pilinszky, Új Ember, 1964. február 2.)

Jézus többször kifejezte, hogy Isten országa, amit meghirdet, a családnál is nagyobb jelentőségű, és ő maga is elhagyta érte a szeretteit. A családot nem az védi, tiszteli legjobban, aki mindennél többre tartja. A kemény szavak és az elszánt parancs mögött feledhetetlen Jézusnak az a mozdulata, ahogy a naimi ifjút visszaadta anyjának (Lk, 7,15), s visszaállította az anya és a fia közötti kapcsolatot, amit a halál elszakított. Ennek szellemében jöhetett létre a gyöngéd kötés, amit ő maga tett a keresztén édesanyja és legkedvesebb tanítványa között: „Asszony, íme, a te fiad”, és „Fiú, íme, a te anyád...”

Jézus sokféle emberi örömről lemondott, amikor a világba lépett, de gyerekkorában akart otthonalannul nevelkedni. A názareti házat otthonának ismerte, Máriát, Józsefet anyjaként, apjaként szerette. Beilleszkedett a rokonság körébe, és szűkebb hazájaként ismerte Galileát. A család – és a haza is – az ember bölcsője, fejlődésének nélkülözhetetlen környezete. Végül aztán ő is elhagyta a názareti házat, ahogy végül minden férfi elhagyja apját és anyját, hogy onnantól felelőségéhez ragaszkodjon. Ettől függetlenül megmarad a szülei iránti szeretet. Jézus is elhagyta a szülői házat az új „családjáért”, az Isten új népéért, de megőrizte Mária és József iránti szeretetét. Nincs ellentét a családdal, a földi kapcsolatok és az Isten országa között, csupán az Isten országa mindenképpen felett van. Ha az emberi kapcsolatok akadályozzák a legmagasabb kapcsolatot, az Istennel való kapcsolatot, akkor tényleg fel kell áldozni azokat, mert nem Isten szerint valók azok. De legtöbbször e gyönyörű és nemes szálak belesimulnak az Isten országába, azt segítenek építeni, nem pedig szétzilálják azt.

A másik tanulsága a történetnek, hogy az idő egyszeri és visszafordíthatatlan. Milyen fájdalmasan írja Poe versében: „Soha már.” Mindannyiunknak van ilyen hollója – talán nem is egy –, amely azt károga: „soha már.”

A Szentírás is ismeri a már késő fogalmát. Az öt oktan hajdon is ezt élte át, mivel nem vittek magukkal elég olajat. Míg oda voltak vásárolni, megérkezett a völgyény, s akiknek volt olajuk a mécsesükben – az okos szüzek –, bevonultak vele a menyegzőre. Ezzel az ajtó bezárult, a balgák kint rekedtek (Mt 25,12).

Az Énekek énekéből ismerős a jelenet, amikor a völgyény hiába kopogtat, mert a menyasz-

szony arra hivatkozik, hogy levette a ruhát, a lábát mossa. De amikor észbe kap és mindent félretéve ajtót nyit, sehol az, akinek a kopogtatására annyira várt. Hiába szalad ide-oda, nem találja (Én 5,2–8). A dúsgazdag ideje is lejárt, de az öt testvére nem, akikhez el akarta Lázárt küldeni (Lk 12,27). Lehet, hogy ezek a testvérek mi vagyunk, a mi időnk még nem járt le: „Nekünk addig kell véghezvinnünk annak műveit, aki küldött, míg nappal van. Eljön az éjszaka, amikor senki sem munkálkodhat” (Jn 9,4). Az éjszaka a halált jelenti, tehát az érdemszerzés ideje a halállal lezárul, ezért életünk egyszeri és visszafordíthatatlan. Felelőséggel tartozunk az időért, van tétje az életnek. Egyedül az ember tudja az élőlények közül, hogy meg fog halni, és ez felelőséget ró rá, hogy nem játszhat az életével. Egy életem, egy halálom van. Szent János a halálig tartó hűségéről beszél (Jel 2,10). „Ki kell használni az alkalmas időt, mert az idők gonoszak” (Ef 5,16). Miért „gonoszak az idők?” Azért, mert elmúlnak. Isten és az ember kapcsolatában nincsenek véletlenek, csak alkalmak. Zakeus, Bartimeus, az irgalmas samaritánus, az apostolok és a többiek kapva kaptak életük nagy lehetőségén, nem mulasztották el az alkalmat. Tóbiás sajnos nem használta fel az alkalmat, amikor lánya megállította kocsiját. Az el nem mulasztott alkalmak, a felhasznált lehetőségek építik az Isten országát.